

فارسی‌گریزی، فارسی‌هراسی یا فارسی‌ستیزی! چرا در اسکناس‌های افغانستان از زبان مولانا خبری نیست؟

پافشاری بر یک زبان خاص و نادیده گرفتن حدود ۷۰ درصدی جمعیت فارسی زبان افغانستان و شاید خدعه جدانگاری زبان فارسی از دری چند صباحی ذهن‌ها را مشغول کند اما با هزاران مفاخر این سرزمین که به فارسی سخن می‌گفتند، شعر می‌سرودن و می‌نوشتند چه می‌توان کرد؟ به گزارش دفتر منطقه‌ای خبرگزاری تسنیم، خبر کوتاه و شفاف بود؛ هفدهم بهمن ماه سفارت لهستان در هند اعلام کرد؛ اولین دسته از اسکناس‌های جدید افغانستان را تحویل داده است و دسته بعدی نیز تا پایان سال 2022 میلادی چاپ و تحویل داده خواهد شد.

طبق اعلام سفارت لهستان در هند، طبق قراردادی که شرکت امنیتی چاپ پول لهستان (PWPW) با افغانستان امضا کرده است، 380 میلیون قطعه اسکناس (10 افغانی، 20 افغانی، 50 افغانی و 100 افغانی) چاپ می‌شود. این قرارداد در سال 2020 میلادی امضا شده است.

این خبر چند تکمله هم داشت؛ اینکه اسکناس‌های جدید با فن‌آوری مدرن و با پوشش ضد آلودگی تولید شده و در برابر محلول‌های شیمیایی و آلودگی هم مقاوم است.

نمونه‌هایی از اسکناس‌های جدید هم رونمایی شد و فقط یک حاشیه داشت و آن هم اینکه شماری از اعضای پارلمان افغانستان گفتند که «اجمل احمدی»، سرپرست ریاست بانک مرکزی که رأی تأیید نمایندگان مجلس را به دست نیاورده است، می‌خواهد روی این اسکناس‌ها امضا کند؛ البته این خبر از سوی دیگر مقامات رد شد و بانک مرکزی این کشور هم اعلام کرد که احمدی برای رفع دغدغه خاطر نمایندگان پارلمان، سفرش را به لهستان لغو کرده است.

فارسی‌گریزی، فارسی‌هراسی و فارسی‌ستیزی

این به ظاهر تمام موضوع درباره اسکناس‌های جدید بود، اما مسئله‌ای که البته از دید برخی‌ها پنهان نماند، نوشته‌های پشت و روی اسکناس‌های چاپ شده بود که فقط دو زبان پشتو و انگلیسی روی آن‌ها دیده می‌شد. این درحالی است که نزدیک به 70 درصد از جامعه افغانستان را تاجیک‌ها، هزاره‌ها، سادات، قزلباش و... که فارسی‌زبان هستند تشکیل می‌دهند.

هرچند این مسئله، مطلب جدیدی نیست و سال‌هاست که نوشته روی اسکناس‌های افغانستانی فقط به زبان پشتو و انگلیسی است و فعلاً درب روی پاشنه فارسی‌گریزی، فارسی‌هراسی و فارسی‌ستیزی می‌چرخد.

جالب اینجاست که شواهد تاریخی متقن نشان می‌دهد نزدیک به یکصد سال پیش زبان فارسی زبان رسمی، زبان اداره، زبان علم و زبان ادب کشور افغانستان بوده و حتی شاهان درانی گاه به فارسی شعر می‌سرودند و دفتر و دیوان و کتاب‌های تاریخ آنان به فارسی بوده است. «تاریخ احمدشاهی» هم که وقایع سلطنت احمدشاه درانی را در خود دارد به دستور خود او به فارسی نوشته شده است.

تابستان امسال، «احمد جاوید رسولی» رئیس اداره ملی آمار و اطلاعات افغانستان، در یک نشست خبری در کابل اعلام کرد زبان فارسی که تاکنون به همراه چند زبان دیگر در سایت این اداره در فهرست زبان‌های خارجی افغانستان قرار داشت! به دلیل اعتراض شهروندان فارسی‌زبان کشور از فهرست زبان‌های خارجی حذف شد.

این موضع رئیس اداره ملی آمار و اطلاعات افغانستان، از سوی اهالی فرهنگ و فارسی‌زبانان، انحصارگرایی زبانی و در راستای فارسی‌ستیزی در این کشور نامیده شد. معضلی که از نظر ایشان ریشه 80 ساله دارد و انحصارگرایان از آن زمان گام به گام، به صورت خستگی‌ناپذیر بر حذف تدریجی زبان فارسی از افغانستان همت گماشته‌اند و تاکنون هم با افت و خیزهایی همین مسیر را پیموده‌اند.

به مقتضای بحث، شواهد موجود نشان از صحت دیدگاه این عده و تأیید مدعای آن‌ها خبر می‌دهد. نگاهی به آرشیو اسکناس‌های کشور افغانستان مؤید همین داستان است؛ آنچه در تصویر نخستین پول افغانستان دیده می‌شود، در سمت راست، نماد حکومت افغانستان (محراب و منبر) و در وسط آن نشان حکومت امانی و در سمت چپ، عبارت «یک روپیه کابلی» به زبان فارسی است. در پایین این پول به فارسی نوشته شده: «در جمع خزانه‌های دولت، نوبت‌ها (این اسکناس) به مبلغ مندرجه‌اش منظور است».

اولین پول با واحد افغانی در سال 1304 به ارزش 5 افغانی منتشر شد و تا سال 1307 که پایان عمر حکومت امان... خان بود، پنج نوع اسکناس 5 افغانی، سه نوع اسکناس 10 افغانی و دو نوع اسکناس 50 افغانی دیگر منتشر شد.

حذف فارسی از اسکناس‌های افغانستان

نوشته‌های این پول‌ها که تا پیش از آن فقط به زبان فارسی بود، به سه زبان فارسی، پشتو و فرانسوی افزایش یافت. همچنین در شماری از اسکناس‌های دوره امانی، ارزش هر پول، افزون بر زبان‌های فارسی و پشتو، به زبان‌های ازبکی و اردو نیز نوشته شده بود. تعدادی از این پول‌ها شماره سریال داشت و تعدادی هم بدون شماره سریال منتشر شد.

این روال با تغییرات نه چندان محسوس ادامه پیدا کرد تا اینکه در دوران ظاهر شاه و در سال 1318 چاپ پول افغانی وارد مرحله دیگری شد. در این سال به پیشنهاد عبدالمجید زابلی «دافغانستان بانک» تأسیس شد و سرمایه دولت از بانک ملی به این بانک انتقال یافت. در پول‌های جدید دوره ظاهر شاه عبارت «دافغانستان بانک» به آنها اضافه شد و زبان فارسی از روی پول‌ها حذف شد. از آن تاریخ تا امروز دیگر نشانی از زبان فارسی بر روی اسکناس‌های افغانستان دیده نمی‌شود!

پافشاری بر روی یک زبان خاص (پشتو) و نادیده گرفتن نزدیک به 70% جمعیت فارسی زبان یک کشور که به گویش‌های مختلف کابلی، مزاری، هزارگی، هراتی و... میراثدار «قند پارسی» هستند و رنگ و لعاب سیاسی به این مسئله زدن در سرزمینی که روزگاری بخش وسیعی از قلمرو بزرگ تمدن کلان فارسی را شکل می‌داد، نه پذیرفتنی است و نه پایدار، چه اینکه بلخ و هرات و غزنه و کابل و بامیان و غور و تخار و... روزگاری مهد فرهنگ و هنر و ادب سرزمین بزرگ فارسی بودند و ریشه‌های پایدار آن تمدن هنوز در این خاک ریشه دارد و چه ریشه‌ای.

خدعه جدا انگاری زبان فارسی و دری

شاید خدعه جدا انگاری زبان فارسی از زبان دری چند صباحی ذهن‌ها را به خود مشغول سازد، اما در دراز مدت با میراث مولانا، بوعلی سینا، ناصر خسرو، رابعه بلخی، خواجه عبدالله انصاری و هزاران هزار مفاخر دیگر این سرزمین که به فارسی سخن می‌گفتند و شعر می‌سرودند و می‌نوشتند چه می‌توان کرد؟! آیا می‌توان از همه آن تاریخ و میراث با شکوه گذشت؟! و آن را به فراموشی سپرد و پیشینه خود را از عزت و افتخار خالی کرد؟! و اگر نمی‌شود، که نمی‌شود پاسخ هزاران پرسشگر را در قبال نامهربانی به زبان شیرین فارسی در سرزمین مولانا جلال الدین محمد بلخی که خواهد داد؟

جدای از میراث گذشته، هنوز هم افغانستان مهد شاعران بزرگی است که شعرشان با واژه‌های زبان پدری‌شان نضج می‌گیرد و شکوه و غیرت و آزادگی را بانگ می‌زند؛ چه کسی می‌تواند به آسانی از کنار تصویر آفرینی باشکوه رشادت‌های مردم افغانستان در سروده‌های قهار عاصی و خلیل‌الله خلیلی و ده‌ها شاعر فارسی‌زبان دیگر معاصر این سرزمین بگذرد؟!

شاید این سروده مرحوم خلیل‌الله خلیلی را دیگرانی هم که مذاق فارسی پسندی ندارند، خوانده باشند و البته احساس غرور و بزرگی نکرده باشند.

وطن‌دار دلیر من! بنام چشم مستت را

وطن در انتظار بازوی کشورگشای توست

به خاک افکن به خون تر کن، به بادش ده در آتش سوز!

از این بدتر چه می‌باشد که دشمن در سرای توست؟

نگاه آرزومند وطن سوی تو می‌بیند

که روز امتحان خنجر جنگ‌آزمای توست

ز فریاد تفنگت جز صدای حق نمی‌آید

ز خیبر تا مدینه، گوش‌ها وقف صدای توست

چه زیباتر از این نقشی که ببند دیده تاریخ

که تو خنجر به کف، دشمن فتاده زیر پای توست

خداجویی، وطن‌خواهی، سرافرازی و آزادی

به خون شیرمردان، نقش بر روی لوای توست

از سرمایه‌های موجود تمدن بزرگ زبان فارسی هم که بگذریم، با حافظه‌مان چه کنیم؟! سال گذشته در چنین روزهایی جناب اشرف غنی ادعا کرد که زبان فارسی از آن افغانستان بوده است که کشور همسایه آن را به سرقت برده است! آیا سزاوار است که مدعی میراث‌داری «قند پارسی» تا این حد با آن سر ناسازگاری و نامهربانی بگذارد؟ چه کسی است که در مهد مولانا و خواجه عبدالله از غربت این چینی زبان فارسی در تعجب و شگفتی نباشد.

ختم کلام اینکه این روزها «دافغانستان بانک» هشتادمین سالگرد تأسیس خود را می‌گذراند؛ هشتاد سالی که از نگاه فارسی‌زبانان، میراث آن فارسی‌گریزی و به واقع، گریز از فرهنگ با فرّ و شکوه این سرزمین بوده است.